

svetu in da se ji ni treba bati nikake konkurence. V upogibanji lesa je naša monarhija merodajna in napredki v tej tehniki so vzgled vsem drugim državam.

Obrtnijske raznoterosti.

Vodne ure. Ura, ki nima ne zobatih koles ne utežij, je na prvi pogled nekaj nenavadnega in čudnega. V sedanjem času, ko imamo po mestih vodovode, pa take ure niso nemogoče. Kakor poročajo listi, je nemški mehanik izumil uro, katero goni hišni vodovod. Mala turbina je vdejana v vodovodno cev; urejena je tako, da se zmiraj jednako vrtili, je li pritisk velik ali majhen, je li vode veliko ali malo. Te ure ni treba nikdar naviti, gre pa tudi zelo pravilno.

Krožniki z nagnenim dnom. Iz krožnikov je težko posneti zadnje ostanke juhe in drugih jedi, ker jim je dno vodoravna. Sedaj izdelujejo krožnike z nagnenim dnom, ki so zelo pripravi, ker jih ni treba dvigati, ako jih hočemo popolnoma sprazniti z žlico.

Smodke s cukrenim ustnikom. Peter Bungard v Kolinu izdeluje cukrene ustnike za smodke. Med kajenjem se cukrer topi ter jako prijetno vpliva na kadilec, ker izživilja dokaj slin in obvaruje usta, da ne postanejo preveč suha. Okus je baje tudi prijeten (?).

Črtice za sadjarje.

VII.

Pomnožitev dreves vrši se naravno in umetno. Naravno pomnoževanje je s semenom, umetno se pa vrši na razne načine. Sem spadajo pomnoženje z živicami, vejnimi zatiči, koreninskimi zatiči, očesnimi zatiči, z zagrebanjem in grobanjem.

O naravnem pomoževanju s semenom smo že nekoliko govorili, ko smo razpravljali o drevesnici sploh. Potrebno se pa nam vendar zdi, da o tem še kaj več spregovorimo. To pomnoženje se navadno rabi le za to, da dobimo divjake za cepljenje. Ko bi hoteli na ta način dobiti nove vrste, morali bi zbirati seme (peške ali koščice) le najboljših vrst. Pa še v tem slučaju se ne smemo čuditi, če bode izraslo drevesce slabše, kajti narava se rada povrača k prvotni divjosti. Samo z umetnim oplojevanjem se to da nekoliko preprečiti.

Seme posaditi je najbolje takoj, ko je sadje dozorelo. Pri poznih rastlinah pa to ni mogoče, temveč moramo seme spraviti do pomladi. Kako se spravi seme, o tem smo že nekoliko govorili. Sicer rastlinice tudi uspevajo, če seme posejemo tudi v pozni jeseni v zemljo, recimo v novembru. Nekateri sadjarji to celo priporočajo. Jediná nadloga je pri tem, da miši rade seme poberejo.

Seme vseje se naj torej nabolje v zgodnji pomladi. Seje se na več načinov. Nekateri sejejo kar z roko in skušajo pri tem seme enakomerno posejati in je potem zagrebejo v zemljo, ko se seme začne kaliti. Tako obdelovanje je naglo, ali se mnogo semena poškoduje.

Za manjše drevesnice je najbolje, če se naredijo luknje in se vanje devajo peške ali koščice. Na ta način

najlažje tudi seme spravimo v pravo globočino. Šipek, ribez in kosmato grozdice sadi se 3 cm globoko. Hruške, kutne in jabelka posade naj se 7 cm, češnje, breskve, češplje in marelice pa vsaj 10 cm globoko. Te vrste potrebujejo za kaljenje mnogo vlažnosti in morajo priti torej bolj globoko v zemljo.

Najbolj se priporoča sejanje v vrste. To se vrši z roko in sejalnico. Poslednji način sejanja je le za velike drevesnice. Tisti ljudje, ki na ta način sejejo, znajo vsa ta dela že, da jih ni treba tukaj podučevati. Pri nas na Slovenskem pač tudi ne bode takih drevesnic, kjer bi sejali s stroji. Za nas je sejanje z roko. Na gredah ali njivi se naredijo brazde primerne globočine, in se vanje poseje seme ter se potem zasujejo. Take brazde se lahko naredijo počez ali pa podolgem. Sejanje v vrste ima to prednost, da se taka drevesnica lahko obdeluje. Ta način sejanja je precej nagel in je torej tudi za večje drevesnice.

Sejati se ne sme ne pregosto ne prerediti. Pregoste rastlinice ne vspevajo, ker rastlinice s svojimi koreninami druga drugi jemljejo hrano. Če se pa prerediti seje, se pa zemlja prehitro posuši. Ker se pa ne ve, koliko semena bode izkalilo, koliko ga poberejo še miši in tiči, se navadne seje gosteje, nego je ravno potrebno. Če je bilo seme dobro, je setev navadno pregosta, za to jo pa moramo zrediti. Ob vlažnem vremenu ali pa po močnem polivanju pa porujemo toliko rastlinic, kolikor jih je preveč. Ko bi to delo opravljali ob suši, se pa koreninice preveč poškodujejo. Izruvanih rastlinic, če so sicer dobre, pa ne meči proč, temveč presadi jih lepo v vrste v druge gredice. Pri presajanju jim za tretjino poreži glavne korenine, da bodo potem dobile boljše stranske koreninice.

Povedali smo že poprej, da je treba drevesnico pridno pletiti in to še jedenkrat priporočamo. Z okopavanjem, s pokrivanjem s slamnatim gnojem, listjem ali mahom se zemlja varuje, da se ne razsuši ali pa razpoka. Peganjati je pa posebno treba škodljive žuželke in tiče. Pred poslednjimi setev najbolje obvaruješ, ako jo pokriješ s trnjem, ali drugim vejevjem, dokler seme ne izkali.

Rastline, ki poganjajo rade le srednje korenine, kot orehi in hruške, je najbolje, če se, ko so dobro izrasle iz tal, presade in se jim za tretjino prikrajša glavna korenina. Le tako dosežemo, da bodo poganjale tudi stranske korenine.

Kmetijske raznoterosti.

Kako se pripomore, da kokoši neso po zimi? Kdor hoče imeti mnogo jajec po zimi, naj ima piške od prvega valjenja pomladi. Čim starša je kokoš, tem manj nese. Bramanske kokoši so v tem oziru najboljše, ker še od narave rade zgodaj neso, posebno, če jih imaš v hlevu, obrnjenem proti jugu. Piča naj se po zimi kokošim daje le gorka, posebno prva zjutraj. Od žita je za kokoši najboljši pšenica in ajda, potem še le ječmen, oves in koruza. Menjanje piče tudi pospešuje nesenje jajec.

Barometerske ali vremenske cvetlice kažejo vlažnost zraka. Pomoči se neklejen (nepoliman) papir v raztopljeno kobaltovega klorida, kuhinjske soli in nekaj arabske gumi. Ta papir ima jako rudečo barvo, ko se posuši, je pa moder. Iz

tega papirja narede se kakeršne k postavijo v kako posodo. Ta papir cvetlice imajo bolj ali manj rudečo barvo, čim bolj ali manj je zrak vlažen. Živo rudeča barva kaže dež, blede rudeča jako vlažno vreme, modro rudeča vlažno, sivkasto modra skoro suho, vijoličasta suho in modro popolnoma suho vreme.

Podgane in miši preženeš, ako nekaj časa močiš laške orehe v vodi nasičeni s pepeliko, potem jih poprasiš, da se popolnoma posuše. Tako pripravljeni orehi so za miši in podgane jako hud strup. Jedo jih pa z veliko požrešnostjo.

Poučni in zabavni del.

Balkanska mesta.

Sofija ali Sredec.

(Konec.)

Pred koncem stare bolgarske zgodovine sta se za krono Sofije prepirala bolgarska carja brata Sracimir iz Vidina in Šisman iz Sofije. Naposled je zmagal poslednji ali leta 1382. so mu mesto vzeli Turki. Sprva je mesto pod turško vlado cvetelo, le mestni zidovi so se podrli. Prebivalstvo jo ostalo bolgarsko. Leta 1443. so pa Sofijo, ki je bila še vedno bogato mesto s slovečimi toplicami, razdejale čete ogerskega in poljskega kralja Vladislava III. in je požgale.

Pod turško vlado je v Sofiji imel svoj sedež rumelijski beglerbeg, generalni guverner vsega polotoka izvemši Bosno, Hercegovino in Moreo. Po velikosti je mesto narasčalo, po lepoti pa ne več. Bilo je obširno mesto z majhnimi hišicami, mnogimi vrtni, kopelji in posebno mnogoštevilnimi mošejami in minareti. Bilo je baje 10 večjih in nad sto manjših mošej. Sedaj se vidijo od večjih mošej še tri, pa od teh se rabi v prvotne namene še samo jedna „Banja-baši-džamisi“ poleg toplic. Tudi še pod turško vlado bile so v Sofiji velike prodajalnice. Ostanki teh prodajalnic se vidijo še dandanes.

V 16. stoletju je bila Bolgarija še bogatejša dežela kakor Bosna in Srbija in je tudi Sofija še cvetela. To se pa da s tem pojasniti, ker je Bolgarija bila oddaljena od tedanjih bojišč. Ljudje so bili pobožni, gostoljubni in imoviti in to tudi kristjanje. Nrodna noša je bila tedaj še občna. V Sofiji sta bili dve popovski šoli, iz katerih je prihajala večina bolgarskih svečenikov.

Ko se je odpravila samostojna bolgarska cerkev je sofijska škofija bila podrejena carigrajskemu patrijarhu. Po padu srbske države je metropolit Silvanij prinesel v Sofijo truplo srbskega kralja Štefana Uroša II. Truplo počiva še sedaj v Sofiji in se jako časti. V 16. stoletju sta v Sofiji za kristjansko vero umrli dva rokodelca, ki se sedaj častita kot svetnika. Branila sta se vzprejeti mohamedanstvo in sta bila zaradi tega usmrtena. Prvi „sveti Jurij“ je bil zlatarski pomočnik iz Kratova v Makedoniji, drugi „sofijski Nikolaj“ pa epirski čevljar doma iz Janine. Življenje teh dveh svetnikov so obširno popisali tedanji bolgarski duhovniki.

Od tega časa je kristijanski živelj vedno bolj pojemal v Sofiji in mesto je dobivalo vedno bolj turški obraz.

stoletja so posebno Dobrovniško, frentinske in beneške robce, svilneno blago, baržun in drugo italijansko blago so vvažali v Sofijo, izvažali pa od tod največ kože, kožuhovino in volno. Dobrovniški strojarji so v Sofiji imeli svojo naselbino. Bilo jih je vedno kakih 100 in imeli so svojega katoliškega duhovnika, frančiškana, ki jim jo maševal. Koncem sedemnajstega stoletja je popolnoma izginila ta naselbina.

V novejšem času je pa Sofija vedno bolj propadala. Trgovina je dobila druga pota in vse živahno življenje v Sofiji je ponehalo.

Mesto so pa zadele razne nesreče. Leta 1816. je velik požar uničil poslopje beglerbega, kateri urad se je je potem kmalu odpravil. Sedaj že ni več niti poslopja niti mošeje beglerbegove. Dvakrat je v prvi polovici tega stoletja v Sofiji razsajala kuga in pobrala mnogo ljudij. Potres 1818. leta je podrli mnogo hiš in mošej. Odprl se je bil tudi nov gorek vir, ki je pa kmalu zopet usahnil. Potres 1858. leta je podrli mnogo minaretov. V vojni 1829. leta so bili Rusi za nekaj časa poseli Sofijo. Leta 1832. je napal mesto Alibey iz Trna in s svojimi ljudmi tri dni ropal mesto. Sofijski Turki so ga naposled pognali iz mesta in mu odvzeli ves plen. Vpljenjene stvari bile so tri dni razobešene v mestu, da je mogel vsakdo vzeti svoje. Za mesto ni nikdo več skrbel. Mestni tlak je bil vedno slabši in po glavnih ulicah je bilo polno blata.

V petem desetletju so se začeli kristjani nekoliko gibati. Osnovali so svojo šolo, ki je pa bila grška v višjih razredih. Ko se je začela borba za samostojno bolgarsko cerkev, se je tudi Sofija odtrgala od grškega patriarhata. Leta 1873. so začeli delati Turki železnico, ki bi zvezala Sofijo s trakiško železnico. To delo se je pa ustavilo, ko so se začele vstaje na Balkanu in je Turčija imela polno družega dela. Prišla je vstaja v Hercegovini in Bosni, ki se je razširila tudi po drugem Balkanu, Srbi in Črnogorci so začeli vojno, naposled pa Rusija pošlje svoje hrabre čete na Balkan, da osvobodijo narod bolgarski. Po mnogih hudih bojih so Rusi naposled prestopili Balkan in v začetku 1878. leta so ruske čete prišle v Sofijo. Kmalu potem je bil konec bojev in Rusi naredili so Sofijo za glavno mesto Bolgarije in ji tako dali priložnost novemu razvoju. Mnogo je prestalo mesto pod turško vlado. Propalo je popolnoma, zato mu pa želimo, da se sedaj lepo razcvete in se še dolgo od tod razširja omika po vsej Bolgariji.

Poučni in zabavni drobiž.

«Hundert Jahre Arbeit. Bericht über die allgemeine Landesausstellung in Prag, 1891 zu Jubileumsfeier der Gewerbeausstellung des Jahres 1891» imenuje se literarno delo, ki je sedaj začelo pod protektoratom cesarja Franca Josipa I. izhajati. To delo je velike važnosti za zgodovino umetnosti in obrtnije v poslednjih sto letih na Češkem. Delo krasijo jako lepe podobe. Izide v 15 snopičih po 1 gld.